

BARTOSZ MAZIARZ

Uniwersytet Opolski

Okręty podwodne typu Vanguard jako podstawa brytyjskiego systemu odstraszania militarnego w XXI wieku

Vanguard Class Submarines as Key Element of the British Deterrence System in the 21st Century

ABSTRAKT

W świecie pozimnowojennym arsenał atomowy bogatych państw Zachodu przestał odgrywać decydującą rolę w polityce międzynarodowej. Nie znaczy to jednak, iż państwa te całkowicie zrezygnowały z tego narzędzia wywierania wpływu i wyznacznika pozycji siły. Broń atomowa w XXI w. nadal pozostaje najbardziej śmiertelnym narzędziem pozostającym w arsenałach wojskowych. W związku z tym każde państwo dysponujące tego typu uzbrojeniem poszukuje co rusz nowych metod i środków przenoszenia, użycia i modernizacji tejże. W przypadku Wielkiej Brytanii sytuacja jest szczególna, ponieważ flota strategicznych okrętów podwodnych o napędzie atomowym typu Vanguard jest jedynym brytyjskim rodzajem uzbrojenia zdolnym do przenoszenia międzykontynentalnych pocisków balistycznych typu Trident z głowicami nuklearnymi. W artykule została podjęta próba odpowiedzi na pytanie o rolę i miejsce okrętów podwodnych typu Vanguard w polityce międzynarodowej Zjednoczonego Królestwa. Czy okręty te nadal pełnią rolę atomowego straszaka Wielkiej Brytanii, zapewniając tym samym jej bezpieczeństwo?

SŁOWA KLUCZOWE

bezpieczeństwo, broń atomowa, okręty podwodne Vanguard, pociski Trident.

ABSTRACT

In the world after the Cold War nuclear arsenal rich countries of the West ceased to play a decisive role in international politics. This does not mean, however, that these countries have completely abandoned this tool to influence and determinant position of strength. Nuclear weapons in the twenty-first century, It remains the most lethal tool remaining in the military arsenal. In this regard, each Member State possessing this kind of weapons, looking every move of new methods and means of delivery, use and modernization thereof. In the UK the situation is special because the fleet of strategic submarines with

nuclear-powered type Vanguard is the only British kind of weapons capable of carrying intercontinental ballistic missiles Trident nuclear warhead. The article attempted to answer the question about the role and place of Vanguard submarines type in the international politics of the United Kingdom. Are these ships are an example of supremacy or just wistful memories of imperial times?

KEY WORDS

security, nuclear weapon, Vanguard class submarines, Trident missiles.

CYTOWANIE

Maziarz Bartosz (2016). Okręty podwodne typu Vanguard jako podstawa brytyjskiego systemu odstraszenia militarnego w XXI wieku. „Studia Krytyczne” NR 3: 55–64.

Wstęp

Wraz z końcem zimnej wojny paradygmat arsenału nuklearnego jako jednego z priorytetowych czynników warunkujących pozycję międzynarodową oraz kształtujących politykę bezpieczeństwa stracił na znaczeniu. Przejście ze świata dwubiegunowego do bezbiegunowego, w połączeniu z zapowiadany *końcem historii*, spowodowało, iż rządy państw dysponujących arsenałem jądrowym, ukierunkowały swoją politykę międzynarodową w oparciu o wartości liberalne, odchodząc tym samym od paradygmatu siły, tak bliskiego ideologii konserwatywnej i neokonserwatywnej w polityce międzynarodowej. Szczególnie widoczne jest to na przykładzie państw europejskich, tj. Francji oraz Wielkiej Brytanii, jak również Stanów Zjednoczonych. Niechlubny wyjątek może tutaj stanowić amerykańska inwazja na Irak w 2003 r., będąca przejawem realizacji koncepcji maksymalizacji siły, wywodzących się wprost z neokonserwatyizmu ofensywnego Johna Mearsheimera (Mearsheimer 2012; Chomsky 2005). Obecnie arsenał nuklearny krajów tzw. Bogatego Zachodu służy jako element odstrasżający, będący ostatnim ogniwem ich systemu bezpieczeństwa, niemniej jednak nie jest on przesadnie manifestowany w polityce międzynarodowej. Paradygmat siły charakteryzujący zimnowojenną politykę międzynarodową nadal pozostał bliski pojedynczym krajom takim jak Korea Północna, która z swego niewielkiego arsenału atomowego, uczyniła główne narzędzie polityki zagranicznej.

Geopolityczny wymiar broni jądrowej

Użycie przez Stany Zjednoczone bomby atomowej w ostatnich dniach II wojny światowej rozpoczęło nową erę w sferze światowego bezpieczeństwa. Nuklearny wyścig zbrojeń, jaki rozpoczął się pomiędzy Związkiem Radzieckim a Stanami Zjednoczonymi, spowodował, iż w tej zimnowojennej grze obojętne nie mogły pozostać europejskie eks-imperia – Fran-

cja i Wielka Brytania. O ile w przypadku Francji pod rządami de Gaulle'a, sceptycznie nastawionego do współpracy z Amerykanami, możliwość dysponowania bronią nuklearną armia francuska osiągnęła dopiero w 1968 r. (Hładij 2014), to władze brytyjskie, będące głównym amerykańskim sojusznikiem na Starym Kontynencie po II wojnie światowej, prace nad programem atomowym rozpoczęły już w 1947 r. (Ministry of Defense 2008: 4). W styczniu 1947 r., brytyjski rząd podjął decyzję o rozpoczęciu prac nad własnym programem atomowym, a już w 1953 r., pierwsze ładunki nuklearne wprowadzono do arsenału wyposażenie Królewskich Sił Powietrznych (RAF). Wszystkie testy nowej broni Brytyjczycy, przeprowadzali daleko od swego kraju – na poligonach Emu Field i Maralinga w południowej Australii oraz na poligonie Monte Bello Island na północnym-wschodzie Australii (Ministry of Defense 2008: 4).

Pierwsze testy atomowe w Australii, po pozytywnej decyzji australijskiego parlamentu wydającego zgodę na przeprowadzenie prób na poligonie Monte Bello Island z marca 1951 r., przeprowadzono 3 października 1952 r., detonując ładunek o mocy 25 kiloton. Operacja nosiła kryptonim Huragan (ang. *Hurricane*). Kolejne detonacje, pod kryptonimem Totem przeprowadzono 14 i 26 października 1953 r., detonując ładunki o mocy 10 i 8 kiloton. Operacja Mozaika (ang. *Mosaic*) rozpoczęła się detonacją ładunku o mocy 15 kiloton w dniu 16 maja 1956 r., a 19 lipca zdetonowano bombę o mocy 60 kiloton. W od 27 września do 21 października 1956 r., Brytyjczycy przeprowadzili jeszcze cztery próbne detonacje w ramach operacji pod kryptonimem Bawół (ang. *Buffalo*), na australijskim poligonie eksplodowały ładunki o mocy od 1,5 do 15 kiloton. Przeprowadzone próby były pierwszymi brytyjskimi lotniczymi próbami nuklearnymi przeprowadzonymi przez RAF. Ostatnimi próbami atomowymi przeprowadzanymi na australijskiej ziemi były trzy eksplozje ładunków o mocach od 1 do 25 kiloton, które miały miejsce na przełomie września i października 1957 r. (Ministry of Defense 2008: 6).

Kolejnym poligonem doświadczalnym, na którym przeprowadzono testy broni atomowej, były Wyspy Bożego Narodzenia. Pomiędzy majem 1957 r. a wrześniem 1958 r., przeprowadzono łącznie 9 prób nuklearnych. Operacje brytyjskiego wojska odnoszące się do testów broni atomowej na Wyspach Bożego narodzenia nosiły kryptonim Chwytnak (ang. *Grapple*). Na szczególną uwagę zasługują dwie próbne detonacje. Pierwsza z 8 listopada 1957 r., kiedy zdetonowano ładunek o mocy 1,8 megaton. Według przelicznika trotylowego 1 megatona odpowiada sile wybuchu miliona ton trotylu. W związku z powyższym był to pierwszy brytyjski ładunek nuklearny, którego siła wybuchu przekroczyła wartość jednej megatony. Najsilniejszy ładunek nuklearny armia brytyjska zdetonowała 28 kwietnia 1958 r., w ramach operacji *Grapple Y*. Bomba ta, będąca jednocześnie pierwszą brytyjską bombą termojądrową, miała moc 3 megaton (Mini-

stry of Defense 2008). Rząd Wielkiej Brytanii w latach 1945–1996 przeprowadził łącznie 45 prób nuklearnych, wszystkie zostały przeprowadzone w rejonie pacyficznym Australii i Nowej Zelandii (CTBTO 2017).

Aby lepiej zrozumieć koncepcję posiadania przez Wielką Brytanię broni nuklearnej, należy odwołać się do postrzegania sfery międzynarodowej przez brytyjskich polityków po II wojnie światowej. Imperialna przeszłość, szczególnie położenie geograficzne, w połączeniu z nowo kształtującym się światowym łańcem po 1945 r., spowodowało, iż władze w Londynie znacznie musiały przewartościować swoje postrzeganie otaczającej ich geopolitycznej rzeczywistości. Utrata prymatu imperium morskiego, którym dotychczas szczyciła się Wielka Brytania, na rzecz Stanów Zjednoczonych, tylko potwierdziła powojenny upadek znaczenia Anglii w polityce światowej (Zuba 2013: 16). Praktykowana przez brytyjską politykę zagraniczną zasada *balance of power*, polegająca na prowadzeniu takich działań dyplomatycznych, których efektem będzie niedopuszczenie żadnego europejskiego państwa do przejścia dominującej roli w Europie, co bezpośrednio zagroziłoby pozycji Wielkiej Brytanii, z różną skutecznością prowadzona jest do dnia dzisiejszego. Koncepcja ta wywodząca się wprost z myśli filozoficznej Davida Hume'a, znalazła również odzwierciedlenie w doktrynie geopolitycznej *heartlandu* stworzonej przez Halforda Mackindera na początku XX w., która zdominowała sposób prowadzenia przez Brytyjczyków polityki międzynarodowej na dziesięciolecie (Gołembski 2011: 132).

Mocne osadzenie w przeszłości koncepcji polityki zagranicznej Zjednoczonego Królestwa na koncepcjach *stricte* geopolitycznych, które przez wielu były i są kontestowane ze względu na swój determinizm geograficzny, tzn. powiązania zachodzących procesów społeczno-politycznych z niezależnymi warunkami środowiskowymi (geograficznymi), widoczne jest również obecnie. Jednakże nie jest to nawiązanie do tradycji geopolityki znanej nam z dzieł Rudolfa Kjellena, Friedricha Ratzela czy Karla Haushofera. Specyficzne położenie geograficzne wraz z imperialną historią spowodowało, iż czynnik geograficzny nadal jest istotną składową brytyjskiej polityki zagranicznej, lecz nie jest on determinujący. Po II wojnie światowej Wielka Brytania chcąc zachować resztki swojej morskiej potęgi, stała się jak to określa Franciszek Gołembski, „młodszym partnerem” Stanów Zjednoczonych (Gołembski 2011: 136–137). Wielka Brytania wyszła z wojny osłabiona, jej potencjał społeczny, gospodarczy, polityczny i militarny zdecydowanie nie pozwalał na aspirowanie do bycia liderem w świecie. Brytyjczycy musieli uznać prymat Stanów Zjednoczonych i Związku Radzieckiego, zaczęto zatem szukać rozwiązań, które pozwoliłyby na odnalezienie się w nowej sytuacji geopolitycznej i umocnienia swojej pozycji międzynarodowej. Ścisły sojusz z Stanami Zjednoczonymi przekładał się przede wszystkim na wzmocnienie poli-

tyczne, ale również gospodarcze i militarne. Jednocześnie pozwalał na prowadzenie w dalszym ciągu polityki wobec Europy opartej na doktrynie *balance of power* oraz *splendid isolation*. Miało to kluczowe znaczenie wobec prób jednoczenia się polityczno-gospodarczego Europy po II wojnie światowej, czego najlepszym przykładem wykorzystania obu sposobów prowadzenia polityki zagranicznej wobec Europy przez Brytyjczyków jest proces akcesji Wielkiej Brytanii do Wspólnot Europejskich, a w czasach obecnych proces opuszczania szeregów Unii Europejskiej.

Bycie „młodszym partnerem” Ameryki w sferze militarnej przekładało się na zwiększenie potencjału militarnego Wielkiej Brytanii, ze szczególnym uwzględnieniem dostępu do *know-how*. Pomimo przeszło siedmiu dekad od zakończenia II wojny światowej, wielkich zmianach na mapie świata po 1989 r., wojnie z terroryzmem i wielu innych przemianach społeczno-politycznych, Brytyjczycy nadal utrzymują ścisły sojusz z Stanami Zjednoczonymi w kwestiach bezpieczeństwa. Potwierdza to praktyczne wykorzystanie doktryny *splendid isolation* (wspaniałej izolacji), ponieważ pomimo bycia jednym z kluczowych członków Paktu Północnoatlantyckiego oraz stałym członkiem Rady Bezpieczeństwa ONZ, dysponując zaawansowanym zapleczem technologicznym, produkującym własny sprzęt wojskowy najwyższej jakości (m.in. czołgi Challenger 2), Brytyjczycy w zapisach Narodowej Strategii Bezpieczeństwa i Obrony Strategicznej wprost odwołują się do ścisłej współpracy ze Stanami Zjednoczonymi. Współpraca ta odnosi się w szczególności do kooperacji wywiadowczej, dyplomacji, technologii wojskowych i kwestiach dotyczących broni nuklearnej. Ponadto, zapisy Strategii, odnoszą się do ścisłej współpracy amerykańsko-brytyjskiej w ramach wojsk i operacji specjalnych oraz wywiadu cybernetycznego i satelitarnego (Ministry of Defence 2015: 51).

Okręty podwodne klasy Vanguard jako efekt współpracy z Ameryką

Kluczowa dla niniejszego artykułu kwestia – broń nuklearna – stanowi szczególny przykład współpracy amerykańsko-brytyjskiej. Brytyjczycy są *de facto* jedynymi partnerami Stanów Zjednoczonych w kwestii prac wdrożeniowych, użytkowania i modernizacji arsenału jądrowego. Początki ścisłej współpracy w tej materii sięgają 1958 r., i podpisanej wówczas umowie o wspólnej obronie (*The Mutual Defence Agreement*). Na mocy kolejnych dwóch umów bilateralnych: z Nassau w 1962 r. oraz umowie o sprzedaży pocisków Polaris z 1963 r., Stany Zjednoczone i Wielka Brytania stały się strategicznymi nuklearnymi partnerami (BASIC 2015: 1). Na mocy porozumienia o sprzedaży pocisków Polaris, Wielka Brytania zakupiła obecnie użytkowane międzykontynentalne pociski balistyczne typu SLBM (*Submarine-Launched Ballistic Missile*) – Trident II D5,

które przenoszone są przez atomowe okręty podwodne typu Vanguard. Pierwszy okręt tego typu – HMS Vanguard – wszedł do służby w 1994 r., a pierwszy patrol bojowy rozpoczął w 1995 r. (Royal Navy 2016). Royal Navy dysponuje łącznie czterema atomowymi okrętami podwodnymi wyposażonymi w pociski Trident: HMS Vanguard, HMS Victorious, HMS Vigilant oraz HMS Vengeance. W chwili obecnej okręty typu Vanguard są jedynym brytyjskim uzbrojeniem przenoszącym ładunki nuklearne. Do 1998 r. siły zbrojne Wielkiej Brytanii dysponowały również pociskami rakietowymi i bombami z ładunkami atomowymi przenoszonymi przez lotnictwo strategiczne, jednakże ze względu na koszty oraz większą skuteczność i możliwości łodzi podwodnych, podjęto decyzję o wycofaniu lotniczych ładunków nuklearnych z uzbrojenia armii brytyjskiej (BASIC 2015: 1). Poza czterema okrętami podwodnymi zdolnymi do przenoszenia pocisków balistycznych Marynarka Królewska użytkuje siedem myśliwskich okrętów podwodnych o napędzie atomowym w dwóch klasach. Pierwszym rodzajem, są okręty typu Trafalgar: HMS Talent, HMS Torbay, HMS Trenchant i HMS Triumph. Nowszą klasą, która ostatecznie ma zastąpić wszystkie jednostki typu Trafalgar, są okręty podwodne typu Astute: HMS Astute, HMS Ambush i HMS Artful. W planach jest budowa trzech kolejnych jednostek tego typu: HMS Audacious, HMS Anson oraz HMS Agamemnon (Royal Navy 2016).

Brytyjska strategia polityki bezpieczeństwa traktuje pociski Trident i okręty klasy Vanguard jako broń defensywną i odstraszającą. W dokumentach brytyjskiego ministerstwa obrony wszelkie wzmianki o arsenał nuklearnym określane są mianem środków odstraszających (*nuclear deterrent*). Niemniej jednak trudno szukać wskazania potencjalnych teatrów działań, na których operować mają lub też operują brytyjskie atomowe okręty podwodne. Informacje te są jednymi z najpilniej strzeżonych tajemnic Zjednoczonego Królestwa. Wynika to z charakterystyki użycia jednostek uzbrojonych w międzykontynentalne pociski balistyczne. Skuteczność tego rodzaju broni polega na elemencie zaskoczenia. Zapisy Narodowej Strategii Bezpieczeństwa i Obrony Strategicznej precyzyjnie określają rolę strategicznych atomowych okrętów podwodnych w brytyjskim systemie bezpieczeństwa. Każdy z okrętów na swoim pokładzie przenosi 16 pocisków typu Trident o zasięgu ok. 11 tys. km każdy, uzbrojonych łącznie w 40 głowic nuklearnych. Od 2010 r. brytyjski rząd zmniejszył liczbę przenoszonych głowic nuklearnych, na każdym okręcie typu Vanguard, z 48 do 40. W związku z tym operacyjny arsenał atomowy Zjednoczonego Królestwa, będący w ciągłej gotowości bojowej, wynosi nie więcej niż 120 ładunków atomowych, rozlokowanych na 64 pociskach typu Trident (Ministry of Defence 2016c). Dla porównania amerykańskie strategiczne okręty podwodne typu Ohio, również przenoszące pociski typu Trident, stanowiące podstawę amerykańskiego podwodnego arse-

nału nuklearnego, będącego jedną z składowych tzw. triady nuklearnej – balistycznych pociski wystrzeliwanych z lądu, balistycznych pocisków wystrzeliwanych z okrętów podwodnych, lotniczych pocisków i bomb atomowych – przenoszą na swoich pokładach 24 rakiety Trident. Każdy z amerykańskich pocisków Trident może być wyposażony w 8 głowic nuklearnych. Marynarka wojenna Stanów Zjednoczonych dysponuje 14 okrętami typu Ohio zdolnymi do przenoszenia pocisków balistycznych, co w sumie daje łączną liczbę nawet 2688 głowic nuklearnych rozlokowanych na pokładach amerykańskich strategicznych okrętów podwodnych (US Navy 2016). Według danych Sztokholmskiego Międzynarodowego Instytutu Badań nad Pokojem w styczniu 2015 r. Stany Zjednoczone dysponowały łączną liczbą 4760 atomowych głowic bojowych. Na mocy porozumienia New Start odnoszącego się do redukcji strategicznych arsenałów przez Rosję i Amerykę, podjęto decyzję o ograniczeniu liczby pocisków balistycznych przenoszonych przez okręty typu Ohio z 24 do 20, co zmniejszy liczbę możliwych przenoszonych atomowych głowic bojowych o ok. 15 procent (SIPRI 2016).

Dysproporcja pomiędzy brytyjskim a amerykańskim podwodnym arsenałem nuklearnym jest ogromna, niemniej jednak brytyjskie okręty wspólnie z amerykańskimi, stanowią podstawę strategii odstraszenia nuklearnego całego Paktu Północnoatlantyckiego, a nie tylko służą żywotnym interesom bezpieczeństwa obu państw (Ministry of Defence 2015, s. 34). W myśl brytyjskiej doktryny użycia broni nuklearnej, minimum jeden z czterech okrętów typu Vanguard pełni patrol bojowy, będąc gotowym do wykonania rozkazu o użyciu Tridentów. Rozkaz taki wydaje bezpośrednio premier Wielkiej Brytanii dowódca okrętu podwodnego (Ministry of Defence 2015: 34–35).

Posiadanie arsenału nuklearnego, poza zwiększeniem poczucia bezpieczeństwa oraz przynależności do elitarnego grona mocarstw nuklearnych, wiąże się z ponoszeniem dużych wydatków na utrzymanie i modernizację uzbrojenia. Arsenaal odstraszenia atomowego kosztuje rocznie brytyjski budżet ok. 2 miliardów funtów. Z zapisów brytyjskiego Ministerstwa Obrony wynika, iż utrzymanie arsenału atomowego wynosi ok. 6 procent rocznego budżetu na cele wojskowe i obronne (Ministry of Defence 2016c), który w roku 2016 wynosił 35,1 miliarda funtów (Ministry of Defence. 2016a). W opinii brytyjskiego ministra obrony – Michaela Fallona – arsenaal nuklearny jest jednym z kluczowych rodzajów uzbrojenia w ramach zapewnienia bezpieczeństwa Wielkiej Brytanii i jej sojuszników. Minister Fallon podczas wizyty na okręcie podwodnym HMS Vigilant w lutym 2016 r. stwierdził, że Wielka Brytania powinna nadal dysponować i prowadzić wyczerpane prace nad unowocześnieniem posiadanego arsenału nuklearnego, ze szczególnym uwzględnieniem modernizacji floty atomowych strategicznych okrętów podwodnych zdolnych do prze-

noszenia międzykontynentalnych pocisków balistycznych (Ministry of Defence 2016b). Planowane nowe okręty podwodne typu Successor (Następca) mają wejść do służby w latach 2030–2040. Rząd brytyjski na program nowych strategicznych okrętów podwodnych zarezerwował łączną kwotę ok. 45 miliardów funtów, z czego 35 miliardów to kwota w całości przeznaczona na prace nad nowymi okrętami, a 10 miliardów funtów stanowi dodatkową rezerwę finansową. Prace projektowe nad okrętami typu Successor ruszyły w 2011 r., są one prowadzone przez konsorcja BAE Systems, Rolls-Royce i Babcock. Podjęcie decyzji o modernizacji i wymianie floty strategicznych okrętów podwodnych pozwoli Wielkiej Brytanii na swobodne dysponowanie arsenałem nuklearnym co najmniej do roku 2050 (Ministry of Defence 2015: 36; Ministry of Defence 2016c).

Podsumowanie

Pomimo wielu negatywnych opinii i zapytań kierowanych ze strony mediów na początku 2017 r., kiedy ujawniono informację o nieudanym teście odpalenia pocisku Trident z pokładu HMS Vengeance, brytyjski program nuklearny nie jest w żaden sposób zagrożony. Incydent miał miejsce pod koniec czerwca 2016 r., odpalony z okolic wybrzeży Florydy pocisk zboczył z zaprogramowanego kursu, nie osiągając wyznaczonego celu, jakim był ocean w pobliżu Wyspy Wniebowstąpienia. Pocisk uległ destrukcji w trakcie lotu i wpadł do Oceanu Atlantyckiego (MacAskill 2017; Siddique, Mason 2017). Wedle doniesień prasowych, incydent ten postawił w stan gotowości armię amerykańską (Mason 2017). Zdecydowanie większe wzburzenie w angielskiej opinii publicznej wywołał fakt, iż zarówno rząd Davida Camerona, który był u władzy, kiedy doszło do incydentu z pociskiem Trident, jak również jego następczyni Theresa May, nie ujawnił informacji o nieudanym teście brytyjskiego pocisku balistycznego. Upublicznione przez media informacje są dalece niewystarczające, aby można było stwierdzić, iż z brytyjskim arsenałem nuklearnym dzieje się coś niepożądanego. Zdecydowana większość informacji, w tym wszystkie dotyczące stanu technicznego okrętów, pocisków i głowic nuklearnych są tajne. Poza oficjalnymi komunikatami brytyjskiego ministerstwa obrony i wyspecjalizowanych, międzynarodowych ośrodków badawczych zajmujących się problematyką proliferacji i kontroli arsenałów atomowych na świecie, brakuje dostępu do źródeł i materiałów.

Czy okręty typu Vanguard faktycznie nadal pełnią rolę atomowego straszaka w XXI wieku? W opinii autora, zdecydowanie tak. Pomimo posiadania nowoczesnej konwencjonalnej armii, biorącej udział w wielu konfliktach zbrojnych w ostatnich trzech dekadach, arsenał nuklearny nadal pozostaje najcenniejszym rodzajem uzbrojenia, jakim mogą dysponować współczesne państwa. Biorąc pod uwagę brytyjską historię,

tradycję prowadzenia polityki międzynarodowej, należy stwierdzić, iż arsenał nuklearny jest jednym z ostatnich przejawów imperialnej przeszłości Zjednoczonego Królestwa. Poza podstawową rolę, jaką pełnią pociski Trident i okręty typu Vanguard, tj. odstraszenia potencjalnego zagrożenia, w tym zagrożenia atomowego, uzbrojenie to jest nawiązaniem do wielowiekowej tradycji brytyjskiej hegemonii. Dysponowanie arsenałem nuklearnym jest również czynnikiem sprzyjającym uprawianiu polityki w oparciu o zasadę *balance of power*, jak również *splednid isolation*, w szczególności w kontekście drugiego europejskiego mocarstwa dysponującego bronią atomową – Francji. Brytyjski arsenał atomowy, poza ochroną swojego terytorium i interesów, stanowi podstawę parasolu nuklearnego NATO, uzupełniając rolę Ameryki. Pomimo wielu historycznych i politycznych zawirowań, szczególnie w XX wieku, Zjednoczone Królestwo nadal jest jednym z kluczowych graczy światowej polityki. Ponadto decyzja o wprowadzeniu nowych strategicznych okrętów podwodnych w latach 2030–2040 potwierdza, iż zdolności odstraszenia atomowego były, są i będą jednym z kluczowych, o ile nie najważniejszych, zadań brytyjskiej polityki bezpieczeństwa w perspektywie najbliższych dziesięcioleci.

Bibliografia

- BASIC, British American Security Information Council (2016). *UK Trident Replacement: The Facts*. April 2015.
- Chomsky N. (2005). *Hegemonia albo przetrwanie. Amerykańskie dążenie do globalnej dominacji*. Warszawa: Studio Emka.
- CTBTO, The Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty (2017). *The United Kingdom's nuclear testing programme*. <https://www.ctbto.org/nuclear-testing/the-effects-of-nuclear-testing/the-united-kingdoms-nuclear-testing-programme/> [20.01.2017].
- Gołębski F. (2011). *Założenia doktrynalne polityki zagranicznej Zjednoczonego Królestwa po wyborach parlamentarnych w 2010 roku w świetle tradycji brytyjskiej myśli geopolitycznej*. [w:] Gołębski F, Biskup P., Kaczorowska M., Lewandowski W. (red.). *Polityka brytyjska po wyborach parlamentarnych 2010. Analiza wybranych problemów*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Aspra-JR, 129–144.
- Hładaj A. (2014). *Atomowa pięść Paryża*. „Defence 24”, http://www.defence24.pl/analiza_atomowa-piesc-paryza [20.01.2017].
- MacAskill E. (2017). *Is Britain's Nuclear Arsenal Fit for Purpose?* „Guardian”, <https://www.theguardian.com/uk-news/2017/jan/27/is-uks-nuclear-arsenal-fit-for-purpose-trident> [29.01.2017].
- Mason R. (2017). *Labour Demands More Answers from Fallon over Trident Failure*. „Guardian”, <https://www.theguardian.com/politics/2017/jan/25/labour-demands-more-answers-from-fallon-over-trident-failure> [26.01.2017].
- Mearsheimer J. (2012). *Dlaczego politycy kłamią? Cała prawda o kłamstwie w polityce międzynarodowej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Ministry of Defence (2008). *UK atmospheric nuclear weapons tests. Factsheet 5: UK programme*.

- Ministry of Defence (2015). *National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015. A Secure and Prosperous United Kingdom*. November. London.
- Ministry of Defence (2016a). Defence budget increases for the first time in six years, <https://www.gov.uk/government/news/defence-budget-increases-for-the-first-time-in-six-years> [24.01.2017].
- Ministry of Defence (2016b). *UK Nuclear Deterrence: The Facts. Information about the UK's Continuous at Sea Deterrent (CASD) and the Successor Programme to Replace the Royal Navy's Trident Missile Vanguard Class Submarines*. <https://www.gov.uk/government/collections/uk-nuclear-deterrence-the-facts> [25.01.2017].
- Ministry of Defence (2016c). *UK Nuclear Deterrent*. March.
- Royal Navy (2016). *Vanguard Ballistic. Submarine Service*. <http://www.royalnavy.mod.uk/our-organisation/the-fighting-arms/submarine-service> [22.01.2017].
- Siddique A., Mason R. (2017). *MPs Accuse Theresa May of Covering up Trident Malfunction*. „Guardian”, <https://www.theguardian.com/uk-news/2017/jan/22/trident-malfunction-cover-up-claims-labour-urges-investigations> [29.01.2017].
- SIPRI (2016). *Armament and Disarmament. Biological, Chemical and Nuclear Weapons. World Nuclear Forces. The United States*, <https://www.sipri.org/research/armaments-and-disarmament/nuclear-weapons/world-nuclear-forces/the-united-states> [23.01.2017].
- US Navy (2016). *United States Navy Fact File. Fleet Ballistic Missile Submarines - SSBN*, http://www.navy.mil/navydata/fact_display.asp?cid=4100&tid=200&ct=4 [22.01.2017].
- Zuba K. (2013). *Dryfujące wyspy. Europejskie dylematy Brytyjczyków*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.